

قال علی(ع): «العلم وراثه کریمه و الاداب حلل حسان و الفکر مرآه صافیه و الاعتبار منذر ناصح و کفی بک ادباً لنفسک، تر کک ما کرهته لغیرک» (نهج البلاغه، کلمات قصار ۳۶۵ یا حکمت پنجم، بحار الأنوار، ج ۱، ص ۱۶۹، ح ۲۰)

طرح درس حقوق مدنی (۱) مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

درس حقوق مدنی (۱) به ارزش دو واحد، یکی از درسهای اصلی مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی است و درسی نظری است. هدف از پیش‌بینی این درس، تقویت نیروی استنباط و توان استدلال در مسائل حقوقی، یعنی عمق بخشیدن به اطلاعات حقوقی دانشجویان این مقطع است تا در تحلیلها و استدلالها و پژوهشهای حقوقی قادر باشند به بسط و توسعه دانش حقوق مدنی کمک نمایند. به یقین دانشجویان عزیز در دوره کارشناسی، از توانائی‌های لازم برخوردار شده‌اند و در این درس قصد آن است که بررسی‌ها عمیق‌تر و دقیق‌تر، یعنی به صورت تفصیلی و جزئیات بیشتر صورت پذیرد.

۱- شیوه تدریس و امتحان

روش تدریس به شیوه تدریس درس خارج حوزه و روش تحلیلی و استدلالی است و از برخورد جزئی با مطالب پرهیز می‌کنیم و با مشارکت دوستان در مباحث، سعی در انتخاب قول صحیح می‌کنیم. مقصود این است که بسیاری از آرای فقهی و حقوقی را در منظر شما قرار می‌دهیم و با نقد و نقض و ابرام آنها، قول موجه را بپذیریم. کلیه مباحث به صورت تلفیقی و تطبیقی ارائه می‌شود.

بر اساس مصوبه شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، سرفصل‌های درس، یک یا چند موضوع از موضوعات ذیل به انتخاب استاد باید تدریس گردد. ۱- شروط اساسی صحت عقد ۲- اثر معاملات (قواعد عمومی، خسارات حاصله از عدم اجرای تعهدات، اثر عقود نسبت به اشخاص ثالث) ۳- شروط ضمن عقد ۴- معاملات فضولی ۵- سقوط تعهدات ۶- کلیات الزامات خارج از قرارداد ۷- غضب ۸- اتلاف ۹- تسبیب ۱۰ استیفا.

موضوع درس ما از این سرفصل‌ها، مباحث شروط ضمن عقد است و به یاری خداوند متعال سعی می‌شود تمام مطالب مورد نیاز و لازم در این باره را که یک فارغ التحصیل ارشد حقوق خصوصی باید بداند، ذکر، شرح، تبیین و تفسیرنماییم. آرای فقهاء و حقوقدانان و استدلالات ایشان را، به درخور فهم کلاس و نیاز یک حقوقدان مطرح می‌کنیم. سعی می‌کنیم با مشارکت تمامی دوستان، بحث جدی و مفیدی داشته باشیم و کلاس به صورت جمعی اداره گردد تا اینکه یک نفر گوینده و بقیه شنونده. توصیه می‌کنم که دوستان حتی المقدور یکی از منابع درس را تهیه و مطالعه نمایند و در کلاس با حضور ذهن لازم وارد شوند.

متن درس و امتحان، کتاب شروط ضمن عقد، تألیف دکتر مهدی شهیدی است. البته مطالب کلاس محصول مطالعه منابع متعدد و مختلفی است که دوستان علاقه‌مند می‌توانند از آنها یادداشت بردارند؛ لکن امتحان از کتاب مذکور است. در هر لحظه از کلاس ممکن است از مطالب درس سؤال شود و بخشی از نمره پایانی ترم به این فعالیت کلاسی دانشجوی، اختصاص داده می‌شود. از سوی دیگر تقاضا دارم در هر لحظه از درس، هر پرسشی

به ذهنتان خطور کرد، پرسید، هر چند بعد معلوم شود سؤال نسبت به موضوع در حال تدریس بی ربط بوده، و تا قانع نشدید، می توانید بر نظر خود اصرار ورزید. البته تا حدی که حرفها تکراری نشود و وقت سایر دوستان تضییع نشود. روش بحث ما کاملاً تحلیلی است. سعی ما بر این است که قدرت تحلیل و استدلال در شما تقویت شود و توانایی تفسیر قانون و استنباط از آن، در شما بیشتر گردد، لذا تلاش می کنیم که همه مطالب با جزئیات، طرح، تجزیه و تحلیل شود و با نقد و بررسی آرای گوناگون، این تواناییها در شما شکل گیرد.

شیوه امتحان و کسب نمره لازم برای پاس کردن درس، بدین نحو است: دو امتحان (یک امتحان پایان ترم و یک امتحان میان ترم) گرفته خواهد شد. دوازده نمره امتحان پایان ترم و هشت نمره امتحان میان ترم دارد و دو نمره هم به فعالیت کلاسی و پاسخگویی به سؤالاتی که در طول ترم از دانشجویان می شود، مربوط است. امتحان میان ترم در یکی از روزهای ۱۴ تا ۲۸ اردیبهشت ماه ۱۴۰۲ بر اساس برنامه اعلامی معاونت آموزش از مطالب جلسه اول تا پایان مطالب جلسه قبل از امتحان میان ترم اخذ می شود. امتحان پایان ترم در وقت مقرر از سوی آموزش و از کل مطالب درس اخذ خواهد شد. اگر برای این درس در موضوعات حقوق قراردادها، مقاله علمی پژوهشی تدوین شود تا سه نمره علاوه بر بیست، در نظر گرفته می شود، مشروط بر اینکه موضوع آن به تصویب استاد در اثنا ترم رسیده باشد و کپی بیست و رونویسی و ... نباشد و تا روز امتحان تحویل استاد شود.

سرفصلهای اصلی درس به شرح ذیل ارایه می شود.

مقدمه: مطالب مقدماتی مورد نیاز بحث (۱ جلسه)

فصل اول: تبیین مفهومی شرط (۱ جلسه)

فصل دوم: ماهیت حقوقی شرط و ارتباط شرط با عقد (۲ جلسه)

فصل سوم: انواع شروط (۴ جلسه)

فصل چهارم: اقسام شروط صحیح (۴ جلسه)

فصل ششم: شرایط صحت شروط ضمن عقد (۲ جلسه)

فصل هفتم: شروط باطل و مبطل عقد (۲ جلسه)

رعایت نظم و انضباط در حضور و ورود و خروج از کلاس، شرط لازم این درس است و به جد از دوستان تقاضا دارم که آنرا رعایت کنند. غیبت بیش از سه جلسه در صورتی که شانزده جلسه درس داشته باشیم، موجب حذف درس خواهد شد و اگر کمتر از شانزده جلسه درس تشکیل شود، به همان نسبت از غیبت مجاز کاسته می شود.

امیدوارم کلاس خوب و مفیدی برای دوستان داشته باشیم و با کسب نمره عالی، خاطرات این کلاس، برگ خوشی از صفحات دفترچه خاطرات شما را رقم بزند.

منابع درس

الف) منابع فارسی:

- ۱- حقوق مدنی (شروط ضمن عقد، جلد ۴)، دکتر مهدی شهیدی، تهران، انتشارات مجد، اول، ۱۳۸۶.
- ۲- حقوق مدنی (قواعد عمومی قراردادها، جلد ۳)، دکتر ناصر کاتوزیان، تهران، شرکت انتشار با همکاری بهمن برنا، دوم، ۱۳۷۶، صص ۲۴۶-۱۲۰.
- ۳- حقوق مدنی (جلد اول)، دکتر سید حسن امامی، تهران، انتشارات کتابفروشی اسلامیة، نهم، ۱۳۷۱، صص ۲۹۸-۲۷۲.
- ۴- نظریه عمومی شروط و التزامات در حقوق اسلامی، دکتر سید مصطفی محقق داماد، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، اول، ۱۳۸۸.
- ۵- شرط ضمنی (پژوهشی تطبیقی در فقه، قانون مدنی ایران و قانون خارجی، دکتر حسین سیمایی صراف، قم بوستان کتاب قم، اول، ۱۳۸۰.
- ۶- حقوق مدنی (۶)، دکتر پرویز نوین، تهران، گنج دانش، اول، ۱۳۷۷.
- ۷- شرط در آیینة فقه و حقوق، دکتر احمد شریف، تهران، انتشارات کمال الملک، اول، ۱۳۸۷.
- ۸- قواعد فقه (در بیان مهمات از قواعد فقهیه و اصول عملیه و احکام شروط)، علی بابافیروز کوهی، تهران، بی نا، ۱۳۰۸.
- ۹- شروط باطل و تأثیر آن در عقد، دکتر میرحسین عابدیان، تهران، انتشارات ققنوس، اول، ۱۳۷۹.
- ۱۰- شروط باطل و تأثیر آن در عقود، سید مهدی علامه، اصفهان، انتشارات مانی، اول، ۱۳۷۵.
- ۱۱- ترجمه کتاب مکاسب شیخ انصاری، بحث شروط، مترجمان: حبیب الله رزمجویی؛ عباس حسینی نیک، تهران، مجد، اول، ۱۳۷۸.
- ۱۲- ماهیت حقوقی شرط نتیجه، علی محدثی، تهران، انتشارات آریان، اول، ۱۳۸۴.
- ۱۳- شروط ضمن عقد نکاح، فاطمه بداغی، تهران، شورای فرهنگی اجتماعی زنان، اول، ۱۳۸۸.

ب) منابع عربی:

- ۱- حریة الاشتراط فی المعاملات بین الفقه و القانون، توفیق محمد دیاب، دمشق، ناشر: توفیق محمد دیاب (مؤلف)، ۱۴۲۱ه.ق یا ۲۰۰۰م.
- ۲- بحوث فقهیه متنوعه فی العقود، عبدالعزیز بن محمد حجیلان، دنام، دارابن الجوزی، ۱۴۲۷ه.ق.
- ۳- الشروط او الالتزامات التبعية فی العقود، محمد تقی الخویی، قم، مؤسسه المنار، ۱۴۱۵ه.ق.
- ۴- مصباح الفقاهه (جلد ۵)، آیت الله الخویی، محقق: جواد القیومی الاصفهانی، قم، مکتبه الداوری، علمیه، بی تا. صص ۴۰۵-۲۶۹.
- ۵- المهذب البارع (جلد ۲)، ابن فهد الحلّی، تحقیق: الشیخ مجتبی العراقي، قم، مؤسسه النشر الإسلامی التابعه لجماعة المدرسین، ۱۴۱۱ه.ق.
- ۶- الحدائق الناضره (جلد ۲۴)، المحقق البحرانی، قم، مؤسسه النشر الإسلامی التابعه لجماعة المدرسین، ۱۴۰۸ه.ق.

- ۷- المرتقى إلى الفقه الأرقى (جلد ۲)، السيد محمد الروحانی، بی جا، دارالحلی، چاپ ستاره، اول، ۱۴۲۰ه.ق، ص ۲۰۵ به بعد.
- ۸- القواعد الفقهیه (جلد ۴)، السيد محمد حسن البجنوردی، تحقیق: مهدی المهریزی - محمد حسین الدرایتی، قم، الهادی، الاولی، ۱۴۱۹ه.ق.
- ۹- الشيخ مرتضى الانصارى، كتاب المكاسب (جلد ۶)، تحقیق: لجنة تحقیق تراث الشيخ الأعظم، قم، المؤتمر العالمی بمناسبة الذكرى المئوية الثانية لميلاد الشيخ الأنصارى، الاولی، ۱۴۲۰ه.ق.
- ۱۰- الشيخ محمد حسن النجفی، جواهر الكلام (جلد ۲۳)، تحقیق و تعليق وإشراف: الشيخ على الآخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ حیدری، نهم، ۱۳۶۸.
- ۱۱- المحقق الکرکی، جامع المقاصد (جلد ۴)، تحقیق: مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، قم، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، الاولی، ۱۴۰۸ه.ق.
- ۱۲- شرح اللمعة الدمشقيه (جلد ۳)، شهيد ثانی، قم، مکتبه الداوری، الاولی، ۱۴۱۰ه.ق.
- ۱۳- الامام الخمينی، کتاب البيع (جلد ۵)، تحقیق: مؤسسه تنظیم و نشر آثار الامام الخمينی، قم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار الامام الخمينی، الاولی، ۱۴۲۱ه.ق.
- ۱۴- شرائع الاسلام (جلد ۲، ص ۲۸۸ به بعد)، المحقق الحلی، تهران، استقلال، الثانيه، ۱۴۰۹ه.ق.
- ۱۵- حاشية المكاسب، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي، قم، مؤسسه إسماعيليان للطباعة والنشر والتوزيع، ۱۳۷۸.
- ۱۶- عوائد الايام، المحقق النراقي، تحقیق: مركز الأبحاث والدراسات الإسلامية، قم، مركز النشر التابع لمكتب الإعلام الإسلامي، الاولی، ۱۴۱۷ه.ق.

ج) پایان نامه ها:

- ۱- تأثیر متقابل عقد و شرط، حمید رضا جعفری نوش آبادی، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۸۸.
- ۲- رابطه شرط و عقد، اسماعیل صغیری، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۷۸.
- ۳- شروط ضمن عقد (شرط فعل)، هادی حبیبی، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۸۲.
- ۴- شرط ترک فعل حقوقی، رضا هزار جریبی، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۸۸.
- ۵- توصیف شرط ضمن عقد و بررسی شرایط صحّت آن، اسماعیل صغیری، دکتری، شهید بهشتی، ۱۳۸۴.
- ۶- شرط تبانی، علی اکبر فرخی، دکتری، شهید بهشتی، ۱۳۸۴.
- ۷- شرط فعل حقوقی در تعهدات، صالح همّتی، راهنما: دکتر عراقی، کارشناسی ارشد، مفید، ۱۳۸۳.
- ۸- شرط فعل و ضمانت اجرای آن، محمد اسلامی مقدم، راهنما: دکتر عباس قاسمی حامد، کارشناسی ارشد، مفید، ۱۳۸۳.
- ۹- وضعیت حقوقی شرط پس از انحلال نکاح، هادی جوکار، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۸۸.
- ۱۰- شرط نامشروع مندرج در ضمن عقد، انور آدمی، کارشناسی ارشد، شهید بهشتی، ۱۳۸۱.

فهرست مطالب درس مدنی (۱) ارشد حقوق خصوصی

مقدمه: طرح درس، روش تدریس و امتحان و معرفی برخی از منابع درس

۱- تبیین مفهومی شرط

۱-۱- تبیین مفهومی شرط

۱-۲- معانی شرط در ادبیات، فلسفه و اصول فقه

۱-۳- معنای شرط در فقه و حقوق

الف) معنای شرط در فقه

ب) معنای شرط در حقوق

۱-۴- معنای شرط در حقوق تطبیقی

الف) در حقوق فرانسه

ب) در حقوق انگلیس

ج) در حقوق سوئیس

د) مقایسه و تطبیق

۱-۵- معنای برگزیده برای شرط

۲- مبنای اشتراط در عقد نزد فقهاء

۲-۱- اصل اباحه یا اصل حظر

۲-۲- توقیفی بودن یا نبودن معاملات

اول: اختلاف فقهاء در استنباط از ادله اجتهادی

دوم: ضرورت‌های اجتماعی و تحولات اقتصادی و رشد علوم

۳- ماهیت حقوقی شرط و ارتباط آن با عقد

۳-۱- ماهیت حقوقی شرط

۳-۲- ارتباط شرط با عقد

الف) نظریه نخست: نظریه ظرفیت

I- تقریر نظریه

II- آثار و لوازم نظریه

III- نقد نظریه

ب) نظریه دوم: شرط به عنوان جزئی از عوضین